

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

*ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ*

*ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ*

*Հետազոտության թեման՝ Սովորողների մեջ արժեքային
համակարգի ձևավորումը առարկայի դասավանդման ընթացքում*

Առարկան՝ Տրանսերեն

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Գայանե Զատիկյան

*Ուսումնական հաստատություն՝ Երևանի Յակոբ և Լուսովիկա
Այնթապլեանների անվան հ. 87 միջնակարգ դպրոց ՊՈԱԿ*

Երևան 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն	3
Հետազոտության նպատակը և խնդիրները	5
Գրականության ակնարկ	5
Մովորողի արժեհամակարգի վրա ազդող գործոնները	6
Արժեհամակարգի ձևավորումը որպես արդի մանկավարժության կարևոր պահանջ	8
Ֆրանսերենի դերը որպես արժեհամակարգի լիարժեքության ձևավորման միջոց	13
Հետազոտություն	15
Եզրակացություն	18
Հավելված	19

Ներածություն

Կրթությունը չի փոխում աշխարհը, այն փոխում է այն մարդկանց, ովքեր պատրաստվում են փոխել աշխարհը: Առանց կրթության ապագա չկա, բոլորի համար ավելի լավ, ավելի կայուն աջակցող և արդար աշխարհի հույս: Կրթությունը կարևոր է արժեքների զարգացման համար, որոնք մեզ թույլ են տալիս ապրել հասարակության մեջ, զարգացնել մեր ողջ կյանքի ընթացքում, քանի որ գիտելիքի ստացումը հեռահար կարիերա է:

Ժամանակակից հասարակությունը անընդհատ ենթարկվում է փոփոխության, որն անմիջականորեն ազդում է երիտասարդ սերնդի մտածելակերպի, գործելակերպի, հոգեբանության և արժեքային կողմնորոշումների վրա: Նրա առջև ծառանում է նոր ժամանակի պահանջներին համապատասխան վերափոխվելու, կարողությունները զարգացնելու և իրացնելու խնդիրը: Կրթական գործընթացի կազմակերպումը ուղղված պիտի լինի հասարակության մեջ մարդու դերի առավել արժևորմանը՝ զարգացնելով համակեցության, հանդուրժողականության, համագործակցության և արժեքային անհրաժեշտ որակներ:

Գրականության ակնարկ

Սերունդների կրթության և դաստիարակության արդյունավետության խնդիրը միշտ եղել է մանկավարժների, փիլիսոփաների, հետազոտողների և հոգեբանների ուշադրության կենտրոնում: Ամերիկացի փիլիսոփա և մանկավարժ Ջոն Դյուին, ով իր աշխատություններով նպաստում էր կրթության առաջադեմ շարժմանը, համոզված էր, որ լավագույն կրթությանը հասնում են կրթության միջոցով. «Ես հավատում եմ ,որ կրթությունը, հետևաբար, ապրելակերպ է և ոչ թե ապագա ապրելու նախապատրաստություն» (Իմ մանկավարժական քույր - 1897թ.): Դեռևս Սոկրատեսն էր իր սաներին սովորեցնում տրամաբանորեն և վերլուծելով մտածել, սակայն առաջին անգամ տեսականորեն այն մշակել է Ջ.Դյուին: Իսկ ըստ ռուս հայտնի հոգեբան Ս.Յ. Ռուբինշտեյնի, մարդու մտածողությունը կարելի է զարգացնել միայն ճանաչողական պրոբլեմների լուծման միջոցով:

Լ.Ս. Վիգոտսկին էլ ձևակերպել է մի օրենք , որտեղ ասվում է, որ ուսուցմանը հետևում է զարգացումը, իսկ անձը զարգանում է գործունեության մեջ: Ակտիվ գործունեության ընթացքում են զարգանում խնդիրները միասին լուծելու կարողությունները, և ամենակարևորը՝ ինքնուրույն իմացական գործունեությունը, շահագրգռվածություն ցանկացած խնդիր վերլուծելու և հանգուցալուծելու համար: Այնուամենայնիվ, որքան էլ հոգեբանները, փիլիսոփաները առաջարկեն մեթոդներ կամ ռազմավարություններ , ուսումնառության արդյունավետության խնդիրը մնում է չլուծված կամ ոչ ամբողջապես լուծված, քանի որ ուսուցչի համար խնդիր է մնում, թե ինչպե՞ս կիրառվի կամ օգտագործվի այդ գործիքը, արդյո՞ք դասի մոդելը կօգնի հասնել դրան: Ըստ այդմ էլ , յուրաքանչյուր ուսուցիչ գտնում է իր առարկային համապատասխանող ռազմավարություն և տալիս առաջ եկած խնդրի լուծում:

«Արժեհամակարգ» հասկացությունը մանկավարժական գիտության մեջ ըմբռնվում է բավական լայն շառավիղով: Առավել ընդունված է այն ընկալումը, որ արժեհամակարգը մարդու բարոյական, գեղագիտական, հոգևոր, իմացական, մշակութային և էթնիկական արժեքների համախումբն է, որն անհրաժեշտ է անձի ներդաշնակ, բազմակողմանի ձևավորման և զարգացման համար: Արժեքների թվարկված համախմբերից որևէ մեկին գերապատվություն տալը կնշանակեր ոչ մանկավարժական մոտեցում խնդրին: Արժեհամակարգը լիակատար է և համեմատաբար ավարտուն բոլոր ներառված համախմբերի ներդաշնակ փոխլրացման պայմաններում: Ահա թե ինչու «արժեհամակարգ» հասկացությունը նաև գուրկ է խիստ որոշակի ստուգությունից: Արժեհամակարգի ձևավորման և նրա հարաբերական կայունության ապահովման համար հանրակրթության բնագավառում կարևոր և անփոխարինելի նշանակություն ունեն բոլոր ուսումնական առարկաները, որոնց թվում, այնուամենայնիվ, արժեքների ձևավորման առումով չափազանց մեծ է հումանիտար ոլորտի ուսումնական առարկաների դերը: Դրանց նպատակն է. կրթական տարբեր աստիճաններում աշակերտի մոտ ձևավորել աշխարհի նկատմամբ վերաբերմունքի տարբեր դրսևորումներ և հարաբերություններ՝ վերաբերմունքն աշխարհի նկատմամբ և հարաբերությունը աշխարհի հետ, վերաբերմունք սեփական անձի նկատմամբ և հարաբերությունն ինքն իր հետ: Մասնավորապես՝ օտար լեզուն, որպես ուսումնական առարկա, նպաստում է

աշակերտների ընդհանուր կրթությանը, զարգացնում նրանց խոսքն ու մտածողությունը, ճանաչողական կարողությունները, հարստացնում է նրանց պատկերացումները ուսումնական տարբեր առարկաներից: Օտար լեզվի յուրացումը օգնում է ժողովուրդների փոխընթերցմանը, նպաստում տարբեր երկրների միջև բարեկամական, գործնական և մշակութային կապերի հաստատմանը: Մեր օրերում, երբ աճում և ամրապնդվում են մեր երկրի միջազգային կապերը այլ երկրների հետ, օտար լեզվի ուսուցումը դպրոցում ավելի ու ավելի լայն թափ է ստանում: Այն պարտավորեցնում է ավելի պատասխանատու և լուրջ աշխատանք կատարել, որպեսզի տվյալ լեզուն հասանելի և մատչելի դառնա յուրաքանչյուր աշակերտի համար: Ուսումնառության ավարտին աշակերտը պետք է զինված լինի լեզվական և երկրագիտական որոշակի գիտելիքներով, խոսքային հմտություններով և կարողություններով, որոնք հնարավորություն կընձեռնեն աշակերտին համապատասխան իրավիճակներում հաղորդակցվել օտար լեզվով: Աշակերտները պետք է կարողանան տիրապետել նաև տվյալ երկրի լեզվամտածողությանը, ինչու չէ նաև սոցիալմշակութային նկարագրին: Երբ խոսում ես օտար լեզվով, ուրեմն գուցահեռաբար մտածում ես այդ լեզվով: Աշակերտի արժեհամակարգը պետք է ձևավորել ներդաշնակության սկզբունքով, որում իր ուրույն տեղը պետք է ունենա հնարավորինս սերտ հաղորդակցումը օտար մշակույթին և պատմությանը, որպես մշակույթի մի տարատեսակի:

Հետազոտության նպատակը

- Հետազոտության հիմնական նպատակն է ներկայացնել և ուսումնասիրել հանրակրթական դպրոցներում արժեքային համակարգի ձևավորումը աշակերտների մոտ:
- Ապահովել միջմշակութային կապը:

Հետազոտության խնդիրները

- Վերլուծել հիմնախնդրի վերաբերյալ մասնագիտական գրականություն:
- Արժեհամակարգի ձևավորման անհրաժեշտությունը:
- Պարզաբանել սովորողի արժեհամակարգի վրա ազդող գործոնները:
- Լուսաբանել ֆրանսերեն առարկայի դերը արժեքային համակարգի ձևավորման գործընթացում:

Սովորողի արժեհամակարգի վրա ազդող գործոնները

Աշակերտները, իրենց տարիքային, սեռական և անհատական առանձնահատկություններին համապատասխան, հակված են նույնացնել իրենց այս կամ այն հերոսի հետ՝ յուրացնելով նրանց վարքի ձևերը, ապրելակերպը, հագուստը, կենցաղը, կյանքի ոճը և այլն: Աշակերտի արժեքների ձևավորման վրա ազդող գործոններից են ավանդական միջոցները, այսինքն՝ աշակերտի մեջ աշխարհի նկատմամբ վերաբերմունքի և հասարակության հետ հարաբերության, սեփական անձի նկատմամբ վերաբերմունքի ձևավորումը ընտանիքի և սոցիալական միջավայրի միջոցով¹: Սակայն սովորողների կողմից այդ միջավայրին բնորոշ արժեքների, կանոնների, չափանիշների, հայացքների յուրացումը միշտ չէ, որ համապատասխանում է հասարակության կողմից ընդունված արժեքներին և խրախուսելի չափանիշներին: Ավանդական միջոցների յուրացումը լինում է չգիտակցված՝ վարքի ընդունված կադապարներն ընդօրինակելու միջոցով: Այս առումով իրավացի է Մ. Մոնտենը. «...Մենք որքան ասես կարող ենք պնդել մերը,

¹ Մուրրիկ Ա. Վ., Դպրոցականի անձը և նրա դաստիարակությունը կոլեկտիվում, Երևան, 1986թ., 86 էջ:

սակայն սովորույթն ու համընդհանուր կանոնները մեզ քարշ են տալիս իրենց ետևից»:² Աշակերտի արժեքների ձևավորման վրա ազդող մյուս գործոնը տարիքայինն է, երբ սովորողի արժեքային կողմնորոշումները, արժեքային նախապատվությունները, վարքն ու բարոյահոգեբանական գծերը դրսևորվում են՝ ըստ տարիքային և կազմաբնախոսական առանձնահատկությունների: Արտաքուստ արժեհամակարգային դաստիարակության առանցքը դրսևորվում է աշակերտի վարքի ու շփման հարաբերությունների որոշակի մակարդակում՝ խոսքում, արտաքին տեսքում, ազատ ժամանակն անցկացնելու ձևում, ապրելակերպում և այլն: Տարիքային դաստիարակությանը բնորոշ են հակումը դեպի մշակույթի որոշակի շերտերը, կենցաղին բնորոշ արժեքների որոշակի աստիճանակարգությունը: Սակայն այստեղ ամենակարևորը մանկավարժների կողմից «աշակերտների մեջ կյանքի նկատմամբ դրական վերաբերմունքի, ապրած յուրաքանչյուր օրվա համար ուրախության զգացում ապրելու ունակության ձևավորումն է»³: Սովորողի անձի արժեքների ձևավորման վրա ազդող մյուս գործոնը միջանձնային հարաբերություններն են կամ իրենց համար հեղինակավոր, երևելի մարդկանց հետ շփումները (ծնողներ, ուսուցիչներ, մեծահասակներ, ընկերներ և այլն): Բնական է, որ այդ հեղինակավոր անձինք կարող են լինել նաև աշակերտի վրա ներգործող հասարակական այս կամ այն կազմակերպությունների անդամները, դպրոցի տնօրենը, դասղեկը, ուսուցիչը և այլն: Աշակերտը նրանցից կարող է ստանալ արժեքների վերաբերյալ ինչպես դրական մոդելներ, այդպես նաև բացասական: Բացասական մոդելները հակում ունեն ձևավորվելու ավելի արագ և անդառնալի բացասական ազդեցություն կարող են ունենալ սովորողի անձի արժեքային ճիշտ դաստիարակության վրա: Հետևաբար արժեքների դաստիարակության այս բնագավառը պահանջում է մանկավարժական խստագույն վերահսկողություն և ըստ հարկի՝ նաև միջամտություն: Աշակերտի արժեքների ձևավորման խնդիրները բնականաբար լուծվում են ինչպես ընտանիքում, այնպես էլ ուսումնական հաստատություններում՝ ուսումնադաստիարակչական գործընթացի միջոցով: Ուսուցման դաստիարակչական ներգործությունը օբյեկտիվ օրինաչափություն է,

² Մ.Մոնտեն «Փորձեր» 2016 էջ 26

³ Տես՝ Սուխոմլինսկի Վ. Ա., Սիրտս սվիրում եմ երեխաներին, Երևան, 1977թ., 22 էջ:

որովհետև աշակերտների համար ուսուցումը գործունեության հիմնական տեսակն է, դրա համար էլ այն կարևոր դեր է կատարում նրանց անձի ձևավորման գործում: Ուսուցման գործընթացի դաստիարակչական ներգործության հարուստ աղբյուր է բուն գործընթացի բովանդակությունը, որովհետև ընտրելով դաստիարակչական առումով հիմնական գաղափարները, օրենքները և հասկացությունները՝ ուսուցիչը հնարավորություն է ստանում առարկայական ծրագրերի բովանդակության յուրացման միջոցով աշակերտների մեջ սերմանել քաղաքական, իրավական, բարոյական, գեղագիտական, բնապահպանական և այլ գիտելիքներ ու վերաբերմունք: Կրթության բովանդակության հետ միասին ուսուցման մեթոդները ներգործում են աշակերտների ճանաչողական ունակությունների վրա՝ նրանց հնարավորություն տալով ստացած գիտելիքները կյանքում օգտագործելու ըստ նպատակի⁴:

Արժեհամակարգի ձևավորումը որպես արդի մանկավարժության կարևոր պահանջ

Արդի մանկավարժության կարևոր պահանջներից է երեխաների արժեքային համակարգի ձևավորումը: Կրթության նպատակը անհատին ոչ միայն գիտելիքներով զինելն է, այլև նրա մեջ բարոյական որոշակի հատկանիշներ ձևավորելը: Արժեքային կրթությունը ի սկզբանե կրթության անքակտելի բաղադրիչն է եղել: Ինչպես ամբողջ աշխարհում, Հայաստանում էլ այսօր արժեքային կրթությունը հասարակությանը հուզող խնդիրներից մեկն է: Մեզանում արժեքային կրթության նկատմամբ ավանդաբար ընդունված է հետևյալ մոտեցումը. դպրոցն ու ծնողները փորձում են բարոյական ժառանգությունը փոխանցել նոր սերնդին՝ նրանց մեջ լավ արժեքներ սերմանելով և հաստատելով բարոյական այլևայլ հատկանիշների ճշմարտացիությունը: Արժեքային կրթության նոր՝ արևմտյան մանկավարժության մեջ մշակված մոտեցման հիմքում մտածական հմտությունների ձևավորման սկզբունքն է: Ըստ սրա՝ աշակերտներին պետք է օգնել իմաստավորելու որոշակի արժեքներ, այսինքն՝ նրանց պետք է խրախուսել սեփական կենսափորձի և զանազան

⁴. Ա. Ե. Օլշանսկիովա, Հուլյեր և դաստիարակություն, Երևան, 1985թ., 84 էջ:

հարցադրումների միջոցով որոշել, թե իրենք ինչպիսի մարդ են ուզում դառնալ, 10 ինչպիսի ավանդույթներ արժե պահպանել: Անշուշտ այս երկու մոտեցումներն էլ խոցելի կողմեր ունեն: Առաջինը երբեմն զուտ քարոզչական և ձևապաշտական բնույթ է ձեռք բերում. երեխաները լսում են, թե որքան լավ բան է ազնվությունը, արդարությունը, տարեցների նկատմամբ հոգատարությունը և այլն, սակայն կյանքում տեսնում են արժեքների խախտումն իրենց ուսուցիչների, ծնողների կամ շրջապատողների կողմից: Բնական է, որ այդ դեպքում դրանք վերացական արժեքներ են մնում և նրանց կերպարի մաս չեն դառնում: Մյուս կողմից էլ՝ նոր մոտեցումը շատ ազատական է, և վտանգ կա, որ անձնական ազատ ընտրության և բարոյական ընդունված արժեքների ու պարտավորությունների միջև նախապատվությունը կտրվի առաջինին: Ուստի երեխաների մեջ համապատասխան արժեքներ ձևավորելու համար շատ կարևոր է այս մոտեցումների խելամիտ միահյուսումը: Արժեքները երեխաներին ներկայացվում են առաջին հերթին գրական, պատմական հերոսների օրինակով, նաև ուսուցչի վարքագծով: Ուստի շատ կարևոր է առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնել դասագրքերի նյութերին, ինչպես նաև ներկայացված հերոսների վարքագծի վերլուծությանը և դրա միջոցով որոշակի արժեքների բացահայտմանը: Սակայն վերլուծությունը ենթադրում է առաջին հերթին երեխաների գործուն մասնակցություն, այսինքն՝ աշակերտները պետք է հնարավորություն ունենան ազատորեն արտահայտելու իրենց կարծիքը, զգացմունքները, որոշակի հարցադրումներ անելու, ընկերների հետ քննարկելու, դատողություններ անելու հերոսների վարքագծի մասին, գնահատելու և իրենց համար բացահայտելու այս կամ այն արժեքը: Մյուս կարևոր սկզբունքն այն է, որ արժեքը պետք է սովորել ոչ թե լսելով, այլ կիրառելով: Ուստի պետք է նրանց հնարավորություն տալ կիրառելու իրենց սովորած արժեքը, այն ձեռք բերել իրենց իսկ փորձառության հիման վրա: Դրա համար, անշուշտ, պետք է ընտրել գործունեության այնպիսի ձևեր, որոնք համապատասխանում են երեխաների տարիքին: Շատ կարևոր է նաև խրախուսանքը: Խրախուսելով երեխային կարելի է ոգեշնչել, մղել որոշակի գործողությունների, ազդել նրա զգացմունքների վրա և այդպես նպաստել նրա մեջ որոշակի արժեքի ամրապնդմանը: Հետազոտվող հիմնախնդրի տեսանկյունից մենք դիտարկում ենք այն արժեքները, որոնք դրսևորվում են՝ լեզվի գործառնություններում:

Լեզվի հիմնական գործառույթներն են՝ հաղորդակցական, ճանաչողական, տեղեկատվական, ներագրման, նշանակողական, մտքերի ձևավորման ու արտահայտման և այլն: Հաղորդակցական գործառույթը ենթադրում է խոսքային հաղորդակցում: Լեզվի ուսուցման համակարգում այս գործառույթի իրականացումը նշանակում է մեր կողմից ուսումնասիրվող գործընթացի բովանդակության մեջ այնպիսի արժեքների դիտարկում, որոնք արտահայտվում են փոխադարձ շփման, բարեկիրթ հաղորդակցման ընթացքում: Շփման ու հաղորդակցման արժեքային կողմը բնութագրում է մարդու՝ այլոց հետ համակեցության, հանրության մեջ դրսևորվելու, մարդկանց հետ շփվելու պահանջունքը: Այս պարագայում հատուկ նշանակություն են ձեռք բերում խոսքային հաղորդակցման մշակույթը, լեզվական միջոցներով գրուցակցի վրա ներգործելու ունակությունը: Հաղորդակցական կարողության դրսևորումն այն է, որկրտսեր դպրոցականը կարողանում է լսել, ընկալել, բանավիճել, համարժեք վերաբերմունք արտահայտել և տրամաբանված խոսք կառուցել: Շփման ու հաղորդակցման արժեքները վերաբերում են սոցիալական խմբին: Քաղաքավարությունն ու բարեկրթությունը՝ որպես արժեքային հասկացություններ, բնութագրում են անձի՝ շրջապատող մարդկանց նկատմամբ հարգալից հարաբերություններ ձևավորելու ձգտումը: Այս հատկանիշը թույլ է տալիս դրանք ներառել բարոյական արժեքների խմբում: Քաղաքավարությունն ու բարեկիրթ վերաբերմունքը դրսևորվում են խոսքային հաղորդակցման մշակույթի, հարգալից դիմելաձևերի, արտահայտչամիջոցների, բառապաշարի գործածման միջոցով: Տեղեկատվական գործառույթի տեսանկյունից լեզուն դիտարկվում է որպես հաղորդման, մարդկության փորձի ու իմացության, գիտակցված գործունեության ընթացքում կուտակված գիտելիքների համակարգման ու լեզվական ձևակերպման միջոց: Այդ գործառույթը մեր կողմից ուսումնասիրվող գործընթացի բովանդակության մեջ բացահայտում է իմացական արժեքները: Գիտելիքը հասարակական փորձով ստուգված՝ իրականության տրամաբանական յուրացման արդյունքն է, որը համարժեք է մարդու գիտակցության մեջ այդ իրականության արտացոլմանը: Ազգային-մշակութային ավանդույթների պահպանման ու փոխանցման գործառույթն իրականացնում է ժամանակների միջև կապը, որը հնարավորություն է ընձեռում լեզվի ու գրականության մեջ պահպանել ազգային մշակույթը և փոխանցել

սերնդեսերունդ:

Այն դրսևորվում է սոցիալական, իմացական, գեղագիտական արժեքների ձևով:

Գեղեցիկը ըստ Ս. Ի. Օժեգովի, մարմնավորում է այն ամենը, ինչը գեղագիտական

վայելք է պարզևում: Գեղագիտական օրենքներին համապատասխանությունը

դրսևորվում է ներդաշնակության մեջ. <<Լեզվում ներդաշնակությունն

արտահայտվում է գրականության, հատկապես բանահյուսության մեջ>>:

Շփման գործառույթը ենթադրում է համամարդկային մշակույթի յուրացում՝

հատկապես գեղարվեստական ստեղծագործությունների թարգմանությունների

միջոցով: Այն ընդլայնում է արժեքների սահմանները՝ սոցիալական հանուր

մարդկության արժեքները, իմացական գիտելիքը որպես համամարդկային

մշակույթի արտահայտություն, գեղագիտական գեղեցկությունն ու

ներդաշնակությունը, խոսքի գեղագիտությունն ու մշակույթը՝ որպես արժեք:

Հուզական գործառույթը կապված է հույզերի և զգացմունքների արտահայտման

հետ: Հուզական ներգործության առավելագույն հնարավորություններով են օժտված

գեղարվեստական կերպարները: Հուզական գործառույթը կարևոր դեր ունի նաև

առօրյա շփումներում: Հուզական զգայունակությունը, կարեկցանքը,

ապրումակցումը, անձի, այլոց նկատմամբ կարեկցական վերաբերմունքի

դրսևորումներ են: Ապրումակցումը ենթադրում է անձի հուզական այնպիսի

վիճակներ ու ապրումներ, որոնք նա տածում է դիմացինի նկատմամբ՝ նրա

հուզական հոգեվիճակի նույնականացման հիման վրա: Գթասրտությունն

արտահայտվում է այլոց դժբախտության և խնդիրների նկատմամբ զգայուն

վերաբերմունքի միջոցով: Կարեկցանքը անձի, այլոց զգացմունքների նկատմամբ

համարժեք ապրումն է: Այսինքն՝ այն արտահայտում է խոսողի կամային

վերաբերմունքը:

Անձի վարքում դրսևորվող լեզվի կարգավորիչ գործառույթն արտահայտում է

նախատեսվող գործողությունների հաջորդական իրականացումը, մարդկային

փոխհարաբերությունների, կենցաղի և բարոյական հարաբերությունների

կազմակերպումն ու կարգավորումը: Այն նպաստում է բարոյական արժեքների

յուրացմանը: Դրանք հատկապես այն արժեքներն են, որոնք վերաբերում են այլ

ուսումնական առարկաների դասակարգումն ըստ գործառույթային առանձնահատկությունների դիտարկվել է Վ.Ս.Լեդնևի, Ի.Կ.Ժուրավյովի, Ս.Ի.

Մասլովի հետազոտություններում: Դրանց արդյունքները սահմանում են կրթական համակարգում լեզվական բնագավառի առարկաների հիմնական գործառույթները և դերը: Ըստ Վ.Ս.Լեդնևի՝ ուսումնական յուրաքանչյուր առարկա զարգացնում է աշակերտի անձի որևէ կողմը, հետևաբար ուսումնական առարկաների հուզական արժեքային բաղադրատարրի բովանդակությունը տարբեր է՝ ըստ դրանց դերի և գործառույթների: Այս տեսանկյունից հետազոտողների կողմից առաջարկվել են ուսումնական առարկաների դասակարգումներ՝ ըստ դրանց գործառույթների: Այդ առարկաներից յուրաքանչյուրը անձի արժեքային կողմնորոշումների ձևավորման տեսանկյունից ունի իր առանձնահատկությունները: Իրականության նկատմամբ գեղագիտական և բարոյական հարաբերությունների ձևավորման գործառույթն ուղղված է բարոյական և գեղագիտական արժեքների ձևավորմանը, ինչպես նաև անձի շփման և հաղորդակցման սոցիալական արժեքների ձևավորմանը: Դպրոցական ուսուցման համակարգում ուսումնական առարկաների գործառույթները միավորվում են որոշակի նպատակներով: Քանի որ դպրոցում լեզվի ուսուցումն իրականանում է չորս կոմպոտենտների միջոցով: Լեզուն յուրացնել նշանակում է ապահովել իմացություն հետևյալ ոլորտներում՝

1. լսել
2. կարդալ
3. գրել

Երեխաների կրթության մասին խոսելիս մենք հաճախ օգտագործում ենք «արժեքներ» հասկացությունը: Բոլորս կարևորում ենք արժեքների ձևավորումը գալիք սերնդի մոտ և միգրացիայի բառին ինչ-որ ենթագիտակցական իմաստ ենք հաղորդում: Փորձենք ձևակերպել, թե ինչ է ի վերջո «արժեք» ասածը: Արժեքը երևույթ է մեր կյանքում, որի դիմաց մենք գին ենք վճարել: Վճարի «արժույթը» կարող է տարբեր լինել՝ տվյալսանքներ, հույզեր, այլ արժեքների զոհաբերություն, հարազատների, հայրենակիցների կամ նախնիների կորուստ, կորցրած հող, հայրենիք և այլն: Արժեքը հնարավոր չէ ստանալ հեշտությամբ, այն պետք է վերապրել, անցկացնել քո միջով, զգալ ու գիտակցել: Այդ ամենի դիմաց մենք

ստանում ենք իմաստներ, քանի որ արժեքներն են իմաստավորում կյանքը: Առանց արժեքների կյանքը դատարկ է: Հեշտ, առանց կորուստների և հաղթահարումների ապրելը երբեք չի երջանկացնում հենց այն պատճառով, որ չի բերում արժեքների ձևավորման: Արժեքների մեծ մասը սնվում է էթիկական նորմերից, ձևավորվում է դրանց շնորհիվ: Էթիկական նորմերը անհրաժեշտ են մարդկանց համակեցությունը ապահովելու համար՝ դրանք պարտադրում են հրաժարվել ցանկալիից:

Ֆրանսերենի դերը որպես արժեհամակարգի լիարժեքության ձևավորման միջոց

Արժեքային համակարգի ձևավորումը ժամանակակից դպրոցի գերխնդիրն է և մշտապես պետք է լինի մանկավարժների ուշադրության կենտրոնում: Սովորողների անձի արժեքի ձևավորման առումով հանրակրթության մեջ ուրույն նշանակություն ունեն ուսուցանվող օտար լեզուները, որոնք սերունդ կրթելու և մարդկային հատկանիշներով նրանց դաստիարակելու հսկայական ներուժ են պարունակում: Ահա թե ինչու հանրակրթական դպրոցում ֆրանսերեն լեզվի և գրականության դասավանդումը դուրս է գալիս սոսկ օտար լեզու և օտար մշակույթ ուսուցանելու նեղ շրջանակից և վերածվում է սովորողների գեղագիտական, բարոյական, հոգևոր արժեհամակարգը ձևավորելու մի միջոցի, որի դերը չպետք է թերագնահատել: Ֆրանսերենի անհամբերի հարստությունները փռելով սովորողների առջև՝ անուղակիորեն նրանց դաստիարակում ենք այլոց հոգևոր արժեքները ճանաչելու և գնահատելու պատրաստակամությամբ, իսկ լեզվի գրականության մարգարիտները հարստացնում են սովորողների հոգևոր պաշարները և հղկում գեղագիտական ճաշակը, ինչը էական նշանակություն ունի նրանց արժեհամակարգի լիարժեքության և ընդգրկունության առումով: Որպես ֆրանսերենի ուսուցչուհի՝ սեփական փորձով կարող եմ հավաստել, որ աշակերտի արժեհամակարգը պետք է ձևավորել ներդաշնակության սկզբունքով, որում իր ուրույն տեղը պետք է ունենա հնարավորինս սերտ հաղորդակցումը օտար մշակույթին և լեզվի՝ որպես մշակույթի մի տարատեսակի: Արժեքների բուրգի զագաթին գտնվող նվիրական ու մեծագույն արժեքի՝ հայրենասիրության զգացումը դաստիարակելու համար ֆրանսերենի դասընթացը բազմաթիվ հնարավորություններ է ընձեռում:

Ուսուցման նոր գործընթացում լուծվում են սովորողների կրթական, դաստիարակչական կամ արժեքային և ընդհանուր զարգացման խնդիրները դրա համար յուրաքանչյուր դասախոսի դաստիարակչական խնդիրների լուծումը նախատեսում է ոչ թե մեկուսացված կամ առանձին մոտեցում, այլ գիտելիքների ու կարողությունների, արժեքային որակների, կամքի, բնավորության, զգացմունքների, հոգեբանական տարբեր դրսևորումների միաժամանակյա և փոխկապակցված մոտեցում: <<Եթե դուք ունակ եք որոշելու երեխայի ունակությունն ու նրա ուժը, դուք պետք է գիտենաք, որ ամենամեծ ուրախությունը՝ դժվարությունների հաղթահարման, նպատակին հասնելու, գաղտնիքի բացահայտման ուրախությունը հաղթանակի բերկրանքն է ու ինքնուրույն դառնալու, տիրելու ու տիրապետելու երջանկությունը>>: Յուրաքանչյուր դասի ժամանակ ուսուցիչը որոշակի դաստիարակչական խնդիրներ է լուծում՝ հաշվի առնելով տվյալ առարկայի և թեմայի ուսումնասիրման հիմնական խնդիրները, որոնք ներկայացված են առարկայական ծրագրերում: Նա առանձնացնում է ընդհանուր դաստիարակչական խնդիրները, որոնք առանձին աշակերտների մոտ հաճախակիորեն դրսևորվում: Ուսուցիչը ուսուցման կազմակերպման տարբեր ձևերի ընտրության միջոցով իրականացնում է արժեհամակարգային դաստիարակչական խնդիրների լուծումը: Օրինակ՝ խմբային աշխատանքի ժամանակ աշակերտները սովորում են ուշադրությամբ վերաբերվել միմյանց, միասին հաղթահարել դժվարությունները, միասին ձեռք բերել հաջողություններ, լսել հակադիր կարծիքներ, ընդօրինակել միմյանց և այլն: Հասակակիցների խմբում աշակերտն ավելի ազատ է արտահայտում իր մտքերը ու դատողությունները, գործում է անկաշկանդ, ինչն էլ նպաստում է ուսուցման արդյունավետ կազմակերպմանը: Անհատական աշխատանքում դաստիարակվում է աշակերտների ինտելեկտուալ պատրաստականությունը դժվարությունները հաղթահարելու գործում, ձևավորում են համառության, ինքնակազմակերպման և ինքնավերահսկման ընդունակություններ: Հատկապես դեռահասների առանձնահատուկ զգացմունքայնությունը, ինքնասիրությունը, որ հաճախ արտահայտում է նրանց ինքնահաստատման և հասուն երևալու ձգտումը, մանկավարժից պահանջում է անհրաժեշտ նրբանկատություն, հարգանք դեռահասի անձի նկատմամբ: Ելնելով վերոգրյալից՝ կարող ենք եզրահագնել, որ արժեքային

համակարգի ձևավորումը ժամանակակից դպրոցի գերխնդիրն է և մշտապես պետք է լինի մանկավարժի ուշադրության կենտրոնում: Ֆրանսերենի ուսուցման գործընթացում, ընդհանրապես դպրոցական պրակտիկայում հանդիպում ենք տարբեր տիպի դասերի, որոնք ունեն իրենց տարբեր հիմքերը, ուսումնադաստիրակչական նպատակը: Չնայած այսօր ֆրանսերենը գնալով իր տեղը զիջում է անգլերենին, բայց և այնպես շարունակում է մնալ աշխարհի մշակութային գանձերից մեկը: Հենց այդ լեզվով էին գրում և խոսում Վոլտերը, Հյուգոն, Դյուման, Բալզակը և շատ ու շատ հռչակավոր մարդիկ: Հայաստանում յուրաքանչյուր տարի նշվում է Ֆրանկոֆոնիայի միջազգային օրը (ֆր.՝ Journée internationale de la Francophonie), տոնվում է ամեն տարի մարտի 20 - ին՝ ի նշանավորումն 1970 թվականի մարտի 20 - ին Նիամեյում ստորագրված համաձայնագրի: Ֆրանկոֆոնիան ֆրանսախոս երկրների միջազգային կազմակերպություն է և 40 տարուց ավել է, ինչ գոյություն ունի: Կազմակերպությունը կազմված է 56 անդամ և 19 դիտորդ պետություններից և կառավարություններից, որոնք կիսում են ընդհանուր դարձած արժեքներ, հարգանք մշակութային բազմազանության հանդեպ, իրավունքի գերակայություն, խաղաղություն և ժողովրդավարություն: Ֆրանսերենը նաև ՄԱԿ-ի 6 պաշտոնական լեզուներից մեկն է: Աշխարհում հաշվում է 220 միլիոն ֆրանսախոս (60% - ի տարիքը չի անցնում 30-ը):

Հետազոտություն

Ֆրանկոֆոնիայի միջազգային օրվան նվիրված՝ հետազոտության առավել խոր ուսումնասիրման նպատակով, անցկացրել ենք համադպրոցական միջոցառում՝ Ֆրանսիահայ նշանավոր երգիչ, շանսոնե, երգահան Շառլ Ազնավուրի անունը կրող գրադարանում 24.03.2023թ.: Միջոցառմանը մասնակցում էին համար 87 դպրոցի սաները, որը կրում էր <<Ապրել միասին>> (Vivre ensemble) խորագիրը, որին էլ մասնակցություն են ունեցել 5-րդ – 10-րդ դասարանի աշակերտները: Այն առիթ էր ևս մեկ անգամ արժևորելու և փառաբանելու մեծանուն երգչին և անդրադարձ կատարելու նրա թողած ժառանգությանը, ինչպես նաև ֆրանսիական մշակույթին և Անտուան դե սենտ Էքզյուպերի <<Փոքրիկ Բշխան>> գրքի 80 ամյակին: Միջոցառման պատվավոր հյուրերից էր նաև երգչուհի, դերասանուհի Ժաննա Բլբուլյանը:

Միջոցառման ընթացքում աշակերտները աշակերտները հաղորդակցվեցին ֆրանսերենով, կատարեցին Ֆրանսիայի հիմնը, պարեցին ֆրանսիայի ազգային պարը և կատարեցին Շառլ Ազնավուրի երգերը: Բեմադրվեց մի փոքրիկ պիես՝ նվիրված Ֆրանսիա - Հայաստան բարեկամական կապին:

Անցկացրել են նաև բաց դաս «Փարիզի տեսարժան վայրերը» թեմայով, 6-րդ, 7-րդ դասարաններում՝ 45 րոպե տևողությամբ:

Դասի նպատակն էր՝ նպաստել «Ֆրանսերեն» առարկայի դասավանդման ընթացքում սովորողների արժեհամակարգի ձևավորմանը, ծանոթացնել Փարիզի տեսարժան վայրերին ու պատմամշակութային կոթողներին, զարգացնել հանրամշակութային գիտելիքները ուսումնասիրվող լեզվի երկրի մասին, ձևավորել գեղագիտական բարձր ճաշակ, զարգացնել ինքնուրույն և խմբում համագործակցելու կարողություններ: Դասի կահավորվել է պաստառներով՝ Փարիզի տեսարժան վայրերի նկարներով և դրանց մասին տեղեկություններով: Դասապրոցեսի ընթացքում անցակցվել է «մրցույթ - վիկտորինա», որի ժամանակ ցուցադրվել են սահիկաձևով նյութեր:

1. Ցուցադրվել է «Ֆրանկոֆոնիայի հիմնը» երգի տեսահոլովակը, որից հետո աշակերտները երգել են «CHANSON FRANCOPHONIE - Hymne et Ode à la Francophonie pour les enfants et les plus grands! >> <https://www.youtube.com/watch?v=c1vuolTgqkY>
2. Տեղեկություններ են տրվել Ֆրանկոֆոնիայի միջազգային օրվա և Ֆրանկոֆոնիայի միջազգային կազմակերպության վերաբերյալ:
3. Ցուցադրվել է սահիկ Փարիզի տեսարժան վայրերի մասին, որին զուգահեռ յուրաքանչյուր աշակերտ ներկայացրել է Փարիզի տեսարժան վայրերից մեկը՝ ֆրանսերենով և հայերենով:
4. Աշակերտները կատարել են «Aux Champs-Élysées» երգը՝ միաժամանակ ցուցադրելով երգի տեսահոլովակը՝ Ջո Դասենի կատարմամբ:
5. Աշակերտները բաժանվել են 3 խմբի՝ կապույտ, սպիտակ և կարմիր: Ցուրաքանչյուր խմբում ընդգրկված է եղել 6-րդ, 7-րդ դասարանների աշակերտներ: Նրանք տեղավորված են եղել կապույտ, սպիտակ և կարմիր վահանակներով սեղանների շուրջ:

6. Յուցադրվել է <<մրցույթ – վիկտորինայի>> սահիկը: Յուրաքանչյուր թիմ հերթով ընտրել է իր գույնի վանդակներից մեկը, 20 վայրկյան հետո խմբից մեկը պետք է պատասխաներ:
Ճիշտ պատասխանը գնահատվել է 5 միավոր, սխալ պատասխանի դեպքում պատասխանել է հակառակորդ թիմերից մեկը և ստացել է 2 միավոր:
7. Խաղն ընդմիջվում է շուտասեւեւների մրցույթով: Յուրաքանչյուր թիմից ընտրվել է մեկ աշակերտ և ցուցադրել շուտասեւեւ արտասանելու՝ իր կարողությունը: 3 միավոր է տրվել այն թիմի մասնակցին, ով ավելի արագ է արտասանել և եղել է անսխալ:
8. Ներկա ուսուցիչները ամփոփել են միավորները, իսկ աշակերտները դիտել են <<Les plus beaux monuments de Paris>> տեսանյութը <https://www.youtube.com/watch?v=FN8rqDkST-c> :
9. Յուրաքանչյուր թիմին տրվել է առաջադրանքի թերթիկ, որի պատասխանն է եղել Ճիշտ համապատասխանեցնել տեսարժան վայրի նկարը և անվանումը:
10. Վերջնական արդյունքների ամփոփում:

Եզրակացություն

Ժամանակակից հասարակությունն արմատական փոփոխությունների մի բարդ շրջան է անցնում: Դա անմիջականորեն ազդում է երիտասարդ սերնդի մտածելակերպի, գործելակերպի, հոգեբանության և արժեքային կողմնորոշումների վրա: Նա այդ գործընթացների մասնակիցն է, այդ արժեքների ժառանգորդն ու կրողը: Նրա առջև ծառանում է նոր ժամանակի պահանջներին համապատասխան վերափոխվելու, կարողությունները զարգացնելու և իրացնելու խնդիրը: Ներկայումս կրթությունը վերաճել է մի գործոնի, որը նպաստում է հասարակության մեջ մարդու դերի առավել արժևորմանը՝ զարգացնելով համակեցության, հանդուրժողականության, համագործակցության և արժեքային անհրաժեշտ որակներ: Կրթական միջավայրի և կրթության բովանդակության արդիականացման անհրաժեշտությունը պահանջում է ուսուցման ավանդական մոտեցումների և մեթոդների վերանայում, կրթության նկատմամբ պետական և հասարակական հոգածության արմատական բարելավում: Արժեքային համակարգի ձևավորումը կարևորվում է նաև այն պատճառով, որ որոշակի արժեքային համակարգի հենքի վրա կառուցված գործողությունները ճանաչելի են և հետևաբար ընդունելի, քանզի դրանք սկիզբ են առնում ազգային, համամարդկային համընդհանուր սկզբունքներից, նորմերից և օրենքներից: Այս տեսանկյունից դիտարկելիս կարևոր է անհատաբար արժեհամակարգի ձևավորումը: Կրթությունը մարդակենտրոն գործընթաց է, ազգի հիմքը կրթությունն է և ցանկացած լավ, բարի ու արժեքավոր բան, հենց կրթության միջոցով է, որ փոխանցվում է մարդկանց, տարածվում հասարակության մեջ, դաստիարակում մատաղ սերնդին: Կրթության ողնաշարը, կրթության առանցքը արժեհամակարգն է: Կարծում եմ, որ ցանկացած մարդու համար արժեքային համակարգն այն է, ինչ այդ մարդն ինքն իր համար արժեք է համարում: Մանկավարժը պետք է սեփական օրինակով դաստիարակի սանին, օրինակ ծառայի, որովհետև օրինակի ուժը գորավոր է: Հասարակության և յուրաքանչյուր անհատի բարեկեցիկ կենսակերպի ձևավորման և ապահովման համար Հայաստանի Հանրապետության հանրակրթական դպրոցներում արժեքային որոշակի համակարգի առկայությունը կրթության բովանդակության անհրաժեշտ

բաղադրիչներից մեկը դարձավ, որը սովորողներին պետք է փոխանցեր գիտելիքներ, կարողություն-հմտություններ, որոնք ուղղված լինեն ընդհանրական համակարգված արժեքային հիմքերի ձևավորմանը և դրանով՝ պետության, ազգի և անհատի ներդաշնակ փոխհարաբերության ապահովմանը: Քսաներորդ դարավերջի և քսանմեկերորդ դարասկզբի քաղաքացին հասկանում էր, որ այն երկիրն է հավակնում ունենալ լավ կրթական համակարգ, որը ոչ միայն գիտելիքի փոխանցումը, կարողություն-հմտության ձևավորումն է ապահովում, այլև իսկապես պատասխան է տալիս սովորողի արժեքային վերջնարդյունքների մասին բոլոր հիմնահարցերին:

Դրանք էին՝

- Լինի հայրենասեր, օրինապահ, ազնիվ, մարդասեր, պատասխանատվությամբ օժտված, նախաձեռնող ու հասարակական գործուն դիրքորոշում ունեցող քաղաքացի,
- Դրսևորի փոխըմբռնում և կարողանա համագործակցել ինչպես տարեկիցների, այնպես էլ ծնողների, իրենից մեծերի ու փոքրերի հետ և այլն:

Յուրաքանչյուր ուսուցչի առջև կանգնում է իր առարկայի ուսումնական դասընթացի նյութերով արժեքների համակարգի ձևավորման, սովորողների անձի դաստիարակության խիստ բարդ խնդիրը: Որպեսզի յուրաքանչյուր ուսումնական առարկա յուրաքանչյուր սովորողի համար անձնային նշանակություն ստանա, անհրաժեշտ է, որ դասի ընթացքում ստեղծվի ստեղծագործական, համագործակցության մթնոլորտ, խրախուսվի իմացական ցանկացած գործընթաց, խրախուսվի յուրաքանչյուր նախաձեռնություն, յուրաքանչյուր իմացական փորձ: Համաշխարհայնացման պայմաններում մենք անպայման պետք է հաշվի առնենք եվրոպական առանցքային կոմպետենցիաները՝ բայց միշտ հիշելով, որ չի կարելի ստեղծել <<ամորֆ մարդ, գործարանային արդյունք>>, այլ՝ հայ մարդ, հայ քաղաքացի, որն ապրում է քսանմեկերորդ դարում: Կրթական տիեզերական դաշտի մեջ մենք պետք է կարողանանք մեր տեսակետը հաստատել:

Գրականության ցանկ

1. Մանասյան Ն., Հանրակրթության արժեքային համակարգը, «Մանկավարժություն» գիտամեթոդական վերլուծական ամսագիր, 2004թ.,
2. Զեյնալյան Ն. Ա., Անձնային արժեք հասկացությունն անձի տեսություններում, Երևան, 2017:
3. Մ. Մոնտեն «Փորձեր» 2016
4. Ա. Ե. Օլջաննիկովա, Հույզեր և դաստիարակություն, Երևան, 1985թ.
5. Մուրրիկ Ա. Վ., Դպրոցականի անձը և նրա դաստիարակությունը կոլեկտիվում, Երևան, 1986թ.
6. Սուխոմլինսկի Վ. Ա., Սիրտս նվիրում եմ երեխաներին, Երևան, 1977թ.:
 1. Առարկայական չափորոշիչներ. <https://escs.am/am/search>
7. Հանրակրթության պետական չափորոշիչ. <https://www.arlis.am/documentview>

